

דיני מנחת חביתין של כוהן גדול

- א. חצייה לשני חצאים
- ב. בלילה וחליטה
- ג. יחסי האפייה והטיגון וסדרם
- ד. עיתוי חלוקת החלות לשתיים עשר
- ה. פתיחה
- ו. קומץ לבונה
- ז. סיכום

נאמר בתורה (ויקרא ו, יג-טו):

זֶה קֶרְבֵּן אֶהְרֹן וּבָנָיו אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ לָהּ בְּיוֹם הַמִּשָּׁח אֹתוֹ יַעֲשִׂירֵת הָאָפֶה סֶלֶת מִנְחָה
תְּמִיד מִחֻצֵי־הַבַּיִת בְּבֹקֶר וּמִחֻצֵי־הָעֶרֶב: עַל מִנְחַת בִּשְׁמֵן תַּעֲשֶׂה מִרְפָּקֶת תְּבִיאָנָה
תְּפִינֵי מִנְחַת פִּתִּים תִּקְרִיב רִיחַ נִיחַח לָהּ: וְהִפְתֵּן הַמִּשִּׁים תַּחֲתֵיו מִבָּנָיו יַעֲשֶׂה אֹתָהּ
חֶק עוֹלָם לָהּ כְּלִיל תִּקְטָר:

בפסוקים אלו מתוארת מנחת החביתין שמקריב 'הכהן המשיח תחתיו מבניו', הוא הכוהן הגדול. מנחה זו באה על ידי הכוהן הגדול מדי יום ביומו (רש"י מנחות נ ע"ב ד"ה חביתין; רמב"ם הל' תמידין ומוספין ג, יח). במאמר זה יתבארו דיניה הבסיסיים, דהיינו סדר ואופן ביצוע הפעולות השונות בהכנתה להקרבה: חצייה, בלילה, חליטה, פתיחה, הקטרת קומץ לבונה, אפייה וטיגון, חלוקת העיסה לשתיים עשר חלות.

א. חצייה לשני חצאים

במשנה (מנחות נ ע"ב) מבואר שאף שמנחת החביתין מחולקת לשני חצאים הבאים בבוקר ובערב, אין להביא מראש חצי עישרון בפני עצמו, אלא הכוהן הגדול מביא עישרון שלם ומקדשו בכלי, ורק אחר כך חוצהו לשניים. ונחלקו האמוראים בגמרא (שם ח ע"א) בשאלה האם בדיעבד החביתין מתקדשים לחצאין: דעת ר' יוחנן שאפילו בדיעבד אין החצאים מתקדשים, ודעת ר' אלעזר שבדיעבד מתקדשים. ויעוין עוד בירושלמי (שקלים ז, ג). בהכרעת ההלכה, כלל נקוט בידינו: ר' יוחנן ור' אלעזר, הלכה כר' יוחנן (רא"ש כתובות א, כח; ועוד), וכן פסק הרמב"ם (הל' מעשה הקרבנות יג, ב): 'זכיצד עשיית חביתין כהן גדול, מביא עישרון שלם ומקדשו וחוצהו בחצי עישרון שבמקדש; שאע"פ שהיא קריבה חציון, אינה מתקדשת לחציון'.

עוד מבואר במשנה (עו ע"א) שבחביתין יש שתיים עשרה חלות. וכן כתב הרמב"ם (שם): "ולש מכל חצי עשרון שש חלות, נמצאו שתיים עשרה חלות". להלן תתברר מחלוקת הראשונים בשאלת עיתוי החלוקה של העיסה לשתיים עשרה חלות.

ב. בלילה וחליטה

במשנה (שם עד ע"ב) נחלקו רבי וחכמים בשאלה באיזה שלב בוללים את המנחה בשמן: לדעת חכמים, יש לבלול את המנחה בעודה סולת, ולדעת רבי יש לבלול אחרי הפתיחה. הרמב"ם (שם) פסק כחכמים: "ובולל הסלת בשמן, וחולטה ברותחין". הרמב"ם הוסיף חליטה במים רותחים, ומקורו בירושלמי (שקלים שם): "העמידו עושה חביתין לעשות חביתין, אמר ר' חייא בר אדא לעשות חמין לרככם". וכן אמרו בתורת כהנים (על ויקרא ו, יד): "תעשה מורבכת - מלמד שהיא נעשת ברותחים כל צורכה". וכן אמרו בתוספתא (מנחות ז, ז) "כל המנחות - אין לשין אותן ברותחין... רבוכה - לשין אותה ברותחין". וראה עוד בגמרא (מנחות נג ע"א): חלוט מאי ניהו - רבוכה".

ג. יחסי האפייה והטיגון וסדרם

נאמר בגמרא (שם נ ע"ב):

איתמר: חביתי כהן גדול, כיצד עושים אותן? רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן: אופה ואח"כ מטגנה. רבי אסי א"ר חנינא: מטגנה ואח"כ אופה. א"ר חייא בר אבא: כוותיה דידי מסתברא, "תופיני" (ויקרא ו, יד) - תאפינה נאה. רבי אסי אמר: כוותיה דידי מסתברא, "תופיני" - תאפינה נא. כתנאי: "תופיני" - תאפינה נא, רבי אומר תאפינה נאה, רבי יוסי אומר תאפינה רבה. אית ליה נא ואית ליה נאה.

ופרש"י:

תאפינה נאה - בשעת אפייתה בתנור תהא נאה, ואם מטגנה תחילה, הרי היא שחורה מן השמן ומן המחבת. תאפינה נא - בשעת אפייתה בתנור תהא נא, כמו (שמות יב): "אל תאכלו ממנו נא", כלומר, בכך תהא מבושלת קצתו ואינה מבושלת כל צורכה והיינו טגון. תאפינה רבה - אפיות הרבה, אופה ומטגנה ואופה. אית ליה נא - משום הכי אופה אחר טיגון, ואית ליה נאה - משום הכי אופה תחילה.

לישנא אחרינא: רבה - גדולה ומרוקעת ודקה, וזהו נוייה; ואית ליה מטגנה תחילה ואחר כך אופה, ואיכא טיגון נא ונאה, וגדולה היא.

ל"א: תאפנה רבה - שירככנה בשמן (קריבה נאה) [הרבה], וזהו נוייה; תחילה מטגנה ואחר כך אופה, ואיכא נא ונאה. שלשתן שמעתי.

נמצא שיש בזה שלוש דעות:

א. לרבי ורבי יוחנן אופה ואח"כ מטגן, ובכך מקיים 'נאה', כלומר, אופה את העיסה בעודה נאה, ללא טיגון מקדים.

ב. לת"ק ור' חנינא מטגן ואח"כ אופה, ובכך מקיים 'נא', כלומר, אופה לאחר הכנה חלקית בטיגון המקדים.

ג. לרבי יוסי, שאין אמורא שאומר כמותו, צריך לקיים גם 'נאה' וגם 'נא'.

רש"י הביא שלושה פירושים לדברי ר' יוסי, עם שתי נפק"מ: או לאפות ולטגן ולאפות, או לטגן ולאפות, ולפי הפירוש השני ברש"י צריך גם שהחלה תהיה גדולה ומרוקעת. סוגייתנו מובאת בירושלמי (שקלים ז, ג), ושם יש גורסים שונה מהבבלי, והגרסה השונה מהבבלי מובאת גם בתורת כהנים (פרשת צו).

ולעניין פסיקת הלכה, לכאורה יש לפסוק או כר' יוחנן או כר' חנינה. אבל ודאי שלא כר' יוסי, שאין אף אמורא שסובר כמותו. ואם לפסוק כר' יוחנן או כר' חנינא יש להסתפק וגם יש שאינם גורסים רבי יוחנן אלא רבי חנינא גם בזה (עי' שיטה מקובצת, וכן הוא בירושלמי), אלא שרוב הגרסאות אינן כך (עי' ילקוט שמעוני, וכן איתא לפנינו וברוב הגרסאות) ויש להסתפק כיצד לפסוק.

הרמב"ם (הל' מעשה הקרבנות יג, ג) פסק:

וכיצד עושה? מחלק השלשה לוגין ברביעית שבמקדש, רביעית לכל חלה, ואופה החלה מעט, ואחר כך קולה אותה על המחבת בשאר רביעית השמן שלה; ואינו מבשלה הרבה, שנאמר: 'תופיני', בין בשל ונא.

דעת הרמב"ם לאפות ואח"כ לטגן, ועוד נאמר בדבריו שצריך שהאפייה תהיה מעט. ועוד כתב שאינו מבשלה הרבה, ויש לברר האם המילים "ואינו מבשלה הרבה" מתייחסות לאפייה או לטיגון, ונראה שלאפייה, שהרי כתב "אופה מעט", ונראה שאח"כ הוסיף ופירש מדוע אינו מבשלה (דהיינו אופה), כי כתוב "תופיני". וכן הבין הכס"מ, שכתב: "ואופה החלה מעט ואינו מבשלה הרבה", בתוך משפט אחד, ונראה שהבין שאי-הבישול הרבה הוא הסבר לאותו עניין של האפייה המועטת. וכן הבין המנחת חינוך (מצווה קלו). אומנם ערוך השולחן (קדשים פו, יז) הבין שדברי הרמב"ם מתייחסים לטיגון, ודבריו צריכים עיון – מנין למד הרמב"ם דבר זה.¹

1. [הערות עורך (ה"ד): שמא יש לומר שדברי הרמב"ם מתייחסים לכל המכלול של האפייה והטיגון יחד. נראה שיש שני יתרונות להבנה זו: ראשית, הרמב"ם שינה מלשון אפייה לבישול, וקשה לומר שלשון בישול מתייחסת רק לאפייה ולא לטיגון. שנית, הרמב"ם לומד זאת מהתוצאה 'תופיני', והרי התוצאה מורכבת משילוב אפייה וטיגון, אז מיניה וביה עולה שהשילוב של שניהם צריך להיות מועט. ואולי גם את דברי הכס"מ יש לפרש כך.]

הנה, נמצא שהרמב"ם למד שני דברים: א. יש אפייה ואח"כ טיגון. ב. אופה את החלה מעט ולא בישול שלם. ונמצא שאין אחד מהאמוראים תואם לדבריו: ר' חייא בר אבא, שסובר שאופה ואח"כ מטגן כדברי הרמב"ם מסביר שטעמו כדי שיהיה נאה, ולא כדברי הרמב"ם שפירש שטעמו כדי שיהיה נא, ואילו רב אסי שפירש טעמו כמו שכתב הרמב"ם שיהיה נא, סובר שמטגן ואח"כ אופה ולא כדברי הרמב"ם. ולכאורה, נראה שצריך להסביר שהרמב"ם פוסק כר' יוסי שצריך גם 'נא' וגם 'נאה', ולכן אופה ואח"כ מטגן שיהיה נאה, ולא מבשלה לגמרי כדי שיהיה נא. אלא שקשה להבין מדוע פסק הרמב"ם כדברי רבי יוסי, והתעלם מדברי האמוראים. וכתב הכס"מ שהרמב"ם פסק כר' יוסי משום שנימוקו עימו (עי' עירובין יד ע"ב ועוד) וגם מסתבר טעמו. אלא דצ"ע, שהרי טעם זה שר' יוסי נימוקו עימו לא תקף נגד אמוראים, אלא אמור רק במחלוקת תנאים ללא הכרעה באמוראים, שהרי האמוראים ידעו את דברי ר' יוסי, ואעפ"כ לא פסקו כן. וגם לא ברור שמסתבר טעמו של ר' יוסי יותר מהדעות האחרות.

הראב"ד (על תורת כהנים ויקרא ו, יד) הביא גרסה אחרת לגמרא שלנו, שלפיה מ"ד אפיה ואח"כ בישול דורש מ"נא" שהאפייה תעשה אותו נא, דהיינו חצי חי וחצי מבושל (עי' רמב"ם הל' קרבן פסח ת, ו), והטיגון יגמור את בישולו לגמרי. ולכן מקדים אפייה לטיגון, כדי שהטיגון יגמור את בישולו, כי האפייה צריכה לעשותו רק נא. ומ"ד טיגון ואח"כ בישול דורש נאה, ונויה שירככה בשמן בשעת הטיגון. וסיים הראב"ד שכך הגרסה בירושלמי (שקלים ז, ג), וסיים: "וזאת הגירסא מיושבת היא בעיני יותר". אם כן, נמצא מקור ברור לדברי הרמב"ם, כי מ"נא" בדעת רבי יוחנן לומדים גם להקדים אפייה, וגם שהאפייה לא תבשל לגמרי, ואם כן אין לתמוה על הרמב"ם כלל, שכן הוא פסק כר' יוחנן וכת"ק, שהוא רבים (ואע"פ שיש להסתפק אם פוסקים כרבים נגד ר' יוסי, מצטרפת בזה הטענה שהאמוראים לא פסקו כר' יוסי). וכגרת הראב"ד גרס ערוך השולחן (קדשים פו, יז), כדי להסביר דברי הרמב"ם, אלא שפירש קצת שונה את פירוש המילה "חיי", וגם פירש שלפי הרמב"ם הטיגון אינו גומר את האפייה. (וצ"ע על דבריו, מנין לרמב"ם הדרשה של תופני וכמ"ש למעלה). ועי' בערוך השולחן שכתב על תליית הכס"מ את פסק הרמב"ם ברבי יוסי: "ולא ידעתי מי הכריחם לפסוק כר' יוסי ולא כת"ק. ולענ"ד שפוסק כר' יוחנן, וכת"ק דברייתא, רק הגירסא דלא כגירסתינו". גם הרי"ד (בפסקיו למנחות שם) גרס כראב"ד. ומה שכתב הרמב"ם בין בשל לנא, לכאורה צ"ע, מנין לרמב"ם שיהיה בין בשל לנא, הרי לכאורה צריך שיהיה רק נא. ואפשר שכל עוד זה לא מבושל לגמרי נקרא נא, ולכן כתב בין בשל לנא, ועדיין אין הדברים מרווחים, וצ"ע.

נמצא שהרמב"ם פוסק שאופה את החלה מעט ולא הרבה, ואח"כ מטגנה וגומר את בישולה, וכך צריך לעשות. ואף אם נאמר שלפי הרמב"ם הטיגון אינו גומר את הבישול, הראב"ד (בתורת כהנים על ויקרא ו, יד) פסק ודאי שהטיגון גומר את בישולו. ולזה שטיגון אינו גומר אין מקור, לכן נראה שלהלכה יש לנקוט שהטיגון גומר את הבישול.

ד. עיתוי חלוקת החלות לשתים עשר

הרמב"ם (הל' מעשה הקרבנות יג, ד) כתב את מעשה האפייה הנ"ל, והמשיך וכתב:

ואחר כך חולק כל חלה וחלה לשנים באומד, כדי שיקריב החצי בבקר והחצי בערב; ולוקח החציים, וכופל כל אחד מהן לשנים ופותת, עד שתמצא כל פתיתה כפולה לשנים.

הרמב"ם מבאר שאחרי האפייה יש שתיים עשרה חלות, כל חלה נחצית לשתיים, ומקריבים מכל חלה חצי בבוקר וחצי בערב. לפי זה, לא ברור מה כוונתו במה שכתב לעיל מינה (הלכה ב):

כיצד עשיית חביתין כהן גדול, מביא עשרון שלם ומקדישו, וחוצהו בחצי עשרון שבמקדש; שאע"פ שהיא קריבה חציין, אינה מתקדשת לחציין, ומביא עמה שלשת לוגין שמן, שנאמר: 'בשמן תעשה', להוסיף לה שמן כנסכי הכבש; ובולל הסולת בשמן, וחולטה ברותחין, ולש מכל חצי עשרון שש חלות. נמצאו שתיים עשרה חלות.

ובהל' ג כתב:

ואחת אחת היו נעשות; וכיצד עושה, מחלק השלשה לוגין ברכיעית שבמקדש, רביעית לכל חלה, ואופה החלה מעט וכו'.

נמצא שחלוקת העישרון לחצי נעשית רק בשביל הלישה, אבל גם באפייה וגם בהקרבה – אין נפק"מ לחלוקה לחצאים. החלוקת לחצאים אינה נעשית בשביל ההקרבה חצי בבוקר וחצי בין הערביים. ודעת הרמב"ם היא שצריך לחלק את העישרון לשני חצאים בעודו קמח, ואחרי הלישה לחלק כל עישרון לשישה חלקים, ולשים רביעית שמן על כל חלה, דהיינו למשוך אותה ולטגנה בשארית השמן (וכמו שכתב בהל' ג: "ואחר כך קולה אותה על המחבת בשאר רביעית השמן שלה"), ואחר שטיגן ואפה לחתוך כל חלה לחצי באומד, ולהקריב שנים עשרה חצאים בבוקר ושתיים עשרה חצאים בערב.

לכאורה יש קושי בדברי הרמב"ם, שהרי במשנה (מנחות נ ע"ב) שנינו: "חביתין כהן גדול לא היו באין חצאין, אלא מביא עשרון שלם וחוצהו; מקריב מחצה בבקר ומחצה בין הערבים". מפורש שחציית העישרון נעשית בשביל להקריב חצי בבוקר וחצי בין הערביים, ולא רק בשביל הלישה. ונראה שיש להביא מקור לרמב"ם ממה שאמרו בגמרא (שם פז ע"ב):

חצי עשרון, מה היה משמש? שבו היה מודד לחביתין כהן גדול. מודד? ורמינהי: חביתין כהן גדול לא היו באין חצאין, אלא מביא עשרון שלם וחוצהו. אמר רב ששת: מאי מודד נמי דקתני, מחלק.

לכאורה, כוונת הגמרא לומר שיש סתירה, שמהמילה 'מודד' משמע שעוד לפני שהיה עישרון שלם מודד לתוך שני חציים, ומהמילה 'מחלק' משמע שיש לו עישרון שלם, והוא מחלקו לשתיים, ולכן תירצה הגמרה אחרי שיש עישרון שלם, הכוהן מחלק אותו לשתיים וזה נקרא 'מודד'.

ולכאורה אפשר שהרמב"ם הבין אחרת בגמרא, שהבין "דמאי מודד נמי דקתני מחלק" שכוונת הגמ' לומר שמה שכתוב במשנה 'מודד חצי עישרון', שמשמע מידות יבש, הכוונה לחלוקת חלות לאחר אפייתן. ואולם לפי זה, יוצא שמחלק את החלות למידת חצי עישרון, ואת זה ודאי לא כתב הרמב"ם בהלכותיו, וכן אין שייך לומר חצי עישרון שהוא מידה של יבש לגבי חלות אפויות, ולכן נראה שאין לומר כן.

עוד קשה על הרמב"ם, מנין לו שמחלקים את החלות לחצי. וכבר השיגו הראב"ד בהשגותיו, והקשה שתי קושיות: א. אין מקור לקביעת הרמב"ם שחולקים את החלות. ב. אין צידוק לקביעת הרמב"ם שחולקים באומד, שהרי צריך מחצה בבוקר ומחצה בערב. הכס"מ כתב שמקור דברי הרמב"ם בגמרא (מנחות פז ע"ב): "בעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא: חביתי כהן גדול, במה מחלקן לחלות? ביד או בכלי? פשיטא דביד, דאי בכלי – טורטני יכניס? ויכניס! כיון דבקללה כתיב, לאו אורח ארעא". והסביר הרמב"ם שכוונת הגמרא לחלוקת החלות עצמן, ומשמע שצריך לחלוק את החלות, ועוד אמרו שצריך לחלק ביד ולא בכלי, וחלוקה ביד היא באומד.

ואולם, רש"י (המודפס בגמרא בתור 'רש"י כת"י') לא הסביר כן, אלא כתב: "במה מחלקה – שמחלקה העיסה לחלות, שהיא באה שש חלות בבקר ושש בין הערבים. ביד – בלא מדה. או בכלי – במדה". נמצא שלפי רש"י, כבר חילקו את העיסה לשני חצאי עשרונים, ועשו שתי עיסות, ועכשיו צריך לחלק כל חלה לשש חלות, ועל זה שואלת הגמרא איך מחלקן. והשטמ"ק (אות ב) פירש: "ונראה דמחלקה בסולת, ואפילו הכי קרי ליה סימן קללה; אע"ג דקרא דקללה לא כתיב אלא בלחם, מ"מ לשקול דבר מועט כל כך, קרי סימן קללה. ולכך מחלקה ביד". וכן כתבו התוס' (ד"ה במה). ולכאורה, לפי השטמ"ק ורש"י יש לנקד במה מחלקן לחלות, בשווא תחת ה', ולא בקמץ תחת הלמד, ופירושו: במה מחלקן כדי שיהיו חלות, ולא במה מחלק את החלות עצמן. ולרמב"ם יש לנקד לחלות, בפתח תחת ה', והכוונה לחלוקת החלות עצמן. נמצא שאפשר להסביר בגמרא שלושה פירושים: א. כרמב"ם, שמחלק את החלות עצמן חצי לערב וחצי לבוקר. ב. כרש"י, שמחלק את חצי העישרון בעודו עיסה לשש חלות. ג. כתוס' והשטמ"ק, שמחלק את החצי עישרון בעודו סולת לשש חלות.

ולכאורה יש קושי בדברי הרמב"ם, שכן לפי הרמב"ם אין חצי מדויק בבוקר וחצי מדויק בערב, אלא בערך, והרי בתורה (ויקרא ו, יג) כתוב: "עשירת האפה סלת מנחה תמיד מחציתה בבקר ומחציתה בערב". משמע בדיוק חצי, שאע"פ שפעמיים בתורה חצי הכוונה

שהשלם מתחלק לשתי חתיכות, ולא דווקא חצי מדויק כמו חצי שבט מנשה שמן הסתם אינו מדויק, מ"מ כשהתורה נותנת מידה ואומרת חצי ממידה זו, ודאי שחצי בדיוק הוא, כמו (במדבר לא, כט): "ממחציתם תקחו" וכמו (שמות ל, כג): "קנמון בשם מחציתו", וכפי שהקשה הראב"ד. גם דברי רש"י לכאורה קשים, שכן התוס' (ד"ה במה) הוכיחו שהחלות היו נעשות אחת אחת (וכמו שכתב הרמב"ם הנ"ל, אלא שיש לדון האם הרמב"ם דיבר על הלישה או על האפייה), מדברי הגמרא (פח, א-ב): "יתיב רבי וקא קשיא ליה: רביעית למה נמשחה? אי מצורע – חוץ הוא, ואי נזיר – לחם נזיר בשחיטת איל הוא דקדיש. אמר ליה רבי חייא: שבה היה מודד לחביתין כהן גדול, רביעית שמן לכל חלה וחלה. קרי עליה (ישעיהו מו, יא): 'מארץ מרחק איש עצתי'." ע"כ. ומוכח מכאן שכל חלה היו לשים בפני עצמה, ולכך היה כלי מדידה לרביעית, שהרי שלושה לוגין המתחלקים לשתיים עשרה חלות, יוצא רביעית לכל חלה. ולכך היה צריך כלי למדידת הרביעית שלכל חלה יהיה רביעית, והנה מוכח מכאן שכל חלה נילושה בפני עצמה, שאם תאמר שלשים כל חצי עישרון כאחד, אין צורך בכלי למדידת רביעית, אלא יש למדוד לוג וחצי לכל חצי עישרון. אלא ודאי שלישתם כבר נעשית אחת אחת. וזו הוכחה גדולה לשטמ"ק. ונראה שרש"י יפרש כדברי הרמב"ם שהיה לש את החלות במים ורק מושח את החלות בשמן ועם שארית השמן מטגן את החלות. אבל אין הפשט כן, שנראה שכשכתוב בתורה לשים שמן, השמן הוא חלק מהחלה, ורק שכתוב למשוח את החלה, הפירוש הוא למשוח אבל סתם שמן הוא חלק מהחלה. ונראה כדעת התוס' שהשמן הוא חלק מהחלה ולא רק כמשיחה.

ה. פתיתה

במשנה (מנחות עה ע"ב) שנינו: "מנחת ישראל – קופל אחד לשנים, ושנים לארבעה, ומבדיל. מנחת כהנים – קופל אחד לשנים, ושנים לארבעה, ואינו מבדיל. מנחת כהן משיח – לא היה מקפלה". ובגמרא (שם) אמרו: "תנו רבנן: 'פתות' – יכול לשנים? תלמוד לומר: 'פתים'. אי פתים, יכול יעשנה פירורין? תלמוד לומר: 'אותה', אותה לפתיתים ולא פתיתה לפתיתים. הא כיצד? מנחת ישראל – קופל אחד לשנים ושנים לארבעה, ומבדיל; מנחת [כהנים] וכהן משיח – היה מקפלה וכו'. והא אנן תנן: לא היה מקפלה? אמר רבה: אינו מקפלה לארבעה, אבל מקפלה לשנים". נמצא שמנחת כוהן גדול נכפלת רק לשניים ולא לארבעה, ואינו ממשיך לפתותה כדי להבדיל בניהם.

הרמב"ם (שם הלכה ד) כתב: "וכופל כל אחד מהן לשנים, ופותת, עד שתמצא כל פתיתה כפולה לשנים". ובהמשך הפרק (הלכה י) כתב בנוגע לכלל המנחות האפויות: "וכיצד פותתין אותן? כופל החלה לשנים, והשנים לארבעה, ומבדיל. ואם היתה המנחה של זכרי כהונה – אינו מבדיל ופותת; וכולן פתיתין כזיתים, ואם הגדיל הפתיתין או הקטין אותן, כשרים". ומכך שבגמ' מבואר שכוהן גדול אינו מבדיל, וכן מכך שהרמב"ם לא חילק בין כוהן

גדול לכל הכוהנים, מוכח שלדעתו הכוהן הגדול אינו מבדיל את החביתין. ועיין עוד בלח"מ ובמנחת חינוך (מצווה קלו).

ו. קומץ לבונה

במשנה (נט ע"א) שנו: "ואלו טעונות שמן ולבונה... מנחת כהן משיח". ובגמרא (נב ע"א) נחלקו אמוראים במידת הלבונה בפועל: לחכמים יש להביא חצי קומץ בבוקר וחצי בערב, ולאבא יוסי בן דוסתאי קומץ בבוקר וקומץ בערב. ובגמרא אמרו:

אמר ר' יוחנן: הלכה כאבא יוסי בן דוסתאי. ומי אמר ר' יוחנן הכי? והאמר ר' יוחנן: הלכה כסתם משנה, ותנן: חמשה קמציין הן! אמוראי נינהו ואליאב דרבי יוחנן.

נמצא שלהלכה, לפי הכלל הנקוט בידינו שהלכה כסתם משנה, יש לפסוק הלכה כחכמים, שיש להביא חצי קומץ בבוקר וחצי בערב. וכן פסק הרמב"ם (שם הלכה ד): "ומקריב החציין עם חצי קומץ לבונה בבוקר, והחצי הנשאר עם חצי קומץ לבונה בערב". אומנם רבינו גרשום (מנחות נב ע"ב) פסק כאבא יוסי: "הלכה כאבא יוסי בן דוסתאי, דמפריש לה ב' קומצי לבונה לכל חביתין אפילו לעלמא".

ז. סיכום

א. כוהן גדול מביא מביתו בכל יום עשירית האיפה סולת ומקדש את כולה בכלי 'עישרון' של המקדש. לאחר קידוש הסולת מחלק הכוהן הגדול את הסולת לשני חצאי עשרונות במידה של מקדש, על מנת להקטיר מחצית בבוקר ומחצית בערב.

ב. לאחר מכן, בעוד הסולת יבשה, הכוהן הגדול מחלק כל חצי עישרון לשישה חלקים באומד, ולש כל אחד מהם עם רביעית שמן (תוס' ושטמ"ק).

ג. לאחר מכן חולט הכוהן הגדול את שש עיסות הסולת במים רותחים, ואופה אותן אפייה מעטה ואח"כ מטגנן. לאחר הטיגון, כופל הכוהן הגדול כל חלה לשתיים ופותת אותה. בפתיחה מופרדים שני החלקים לאורך רוב הכיפול, מבלי להפריד הפרדה מלאה (האפייה צריכה להיעשות באופן שמאפשר פתיחה ללא הבדלה).

ד. את שש החלות העשויות ממחצית העישרון מקריב הכוהן הגדול בבוקר, יחד עם חצי קומץ לבונה (רמב"ם), ואת שש החלות האחרות מקריב בערב יחד עם החצי השני של קומץ הלבונה.

בברכת יבנה המקדש בקרוב.

המועדים

במקדש

